

Austatud lugeja!

Ajal, mil Uno Lõhmus kirjutab Juridicas otsedemokraatiast – rahvahääletusest ja rahvalgatusest –, on just möödunud järjekordne esindusdemokraatia pidupäev – valimised. Sest nagu kirjutab Meelis Eerik konservativismi iseloomustades: inimesed ei suuda end ise valitseda. Konservativismi eestkõneleja Maistre olla öelnud, et inimesed on võimaluse korral kas sahkerdajad (kes tunnistavad norme, kuid loodavad, et teised neid täidavad) või nihilistid (kes norme ei tunnusta). Liberaalid arvavad teisiti. Meil võitsid seekord liberaalid. Nad olid ka minu eelistus. Tõsi, valimistulemusi ei ole veel välja kuulutatud, mistõttu hõisata saab alles pärast valimisvaidluste lahendamist. Suuremat kõlapinda leidnud kaebused on formaalsetel põhjustel jäetud läbi vaatamata. Seni veel mitteametlik võitja on aga loetud päevad pärast valimisi teatanud, et „kui enne oli kõik üle, siis nüüd on kõik puudu“, s.o pärast valimiseelset rahakülvi on riigil raha otsas.

Uno Lõhmus viitab Ain Kaalepile, keda kurvastas saadikute, poliitikute, riigi- ja ühiskonnategelaste stamparvamus: rahvas on manipuleeritav. Et nad nii arvavad, seda kinnitab ka seekordne valimiskampaania. Kas neil on õigus? Oleme seda usku, et reklaam – nagu ka kompliment – on ilus vale. Niisiis me teame, et nad valetavad meile. Ja nemad teavad, et meie teame. Selles mõttes aus mäng. Probleem on aga selles, et ehkki teame valet, ei tea me tõde – mida nad pärast mandaadi saamist tegelikult sellega peale hakkavad. Iseküsimus on, kas nad seda muidugi isegi teavad või kas seda on võimalikki teada. Kui vana aja inimene sai alandlikult öelda: „Kes olen mina, et teada tõde“, siis moodsa inimese jaoks pole pahatihti tõde olemaski.

Hästi, valimislubadus on vale, tõde pole olemas: aga mille järgi otsustada, keda valida? Ja siin oleme ilmselt tõesti manipuleeritavad. Sest kui lubaduste järgi valida ei saa, siis ega peale silmade värvi meile muud väga jäägi. Ateisti saab siin aidata vaid seitsmes meel. Olen veendunud, et rahvatarkus ei ole vaid sõnakõlks. Kurb on vaid see, et poliitiliste mängude tõttu ei saagi ratsionaalsus rahvatarkuse valemisse kuuluda.

Kui juura läheb nende mängudega kaasa, siis paneb rahvas ta poliitikaga samasse patta: valedesse patta. Kärt Pormeister kirjutab, et õiguskäsitlus ei tohi olla juurakeskne ega elukaage. Siin ei ole jutt õigusteksti mõistmisest, vaid selle sisustamise viisist. Täiendan seda mõttega Kaspar Linnult, et seaduses kui tööriistakastis on hulgaliselt tööriistu, et piirata või vähendada nõude esitamise võimalusi, kuid neid tuleb kasutada eelkõige õiglase tulemuse saavutamiseks. Valimiskaebuste läbivaatamise tähtaeg on väga lühike, tööd nendega võib olla aga palju. Peavoolumeedia on nii mõnedki neist juba jõudnud kuulutada naeruväärseks ja nagu Meelis Eerik üle kordab – ka kohtunik on inimene. Kui juurde lisada päikesepaisteline kevadilm, võib kiusatus asjadele formaalselt läheneda olla suur. Kiusatusest loobumine võib olla rumal, kuid ei pidavat kunagi tegema kurja.

Palju räägitakse ka sel korral e-valimistest. Kuulasin täna raadiosaadet valimiste vaatlemisest, kus samuti leidis kinnitust, et ükski rahvas pole nii tark nagu eestlane, kes hetkel ainsana rakendab e-valimisi. Saate põhirõhk oli tagurlikel valimisviisidel. Kohal olid kolm kogenud rahvusvahelist valimisvaatlejat. Üks neist pidas vajalikuks kummutada väärvärdumust, mis vaatlejate rolli kohta levib. Ta selgitas, et ega vaatlejad ei otsi rikkumisi, see ei ole nende asi. Tõsi – kui nad märkavad, siis raporteerivad, kuid rikkumised on politsei rida. Selle jätsid saatekülalised ütlemata, palju neid politseinikke siis eri valimisprotseduuride juures viibib, seda nii Eestis kui ka mujal.

Lõpetan taas kord Uno Lõhmusega, sel korral viitega Heinrich Schneiderile, kes hurjutas otsustajaid ebasiiruse, lausa kahekeelse suhtumise eest rahvasse. Sellel võivad olla tagajärjed.

Katrin Prükk